

o Budizmu i kasnije o konfucijanizmu, primjenit će racionalni postupak, koji je uveo protestantizam u usporedna proučavanja religije. Kritičnost a sa njom i skepsa će se povećati. Protestantske ideje i nova nauka stvorit će novu racionalističku filozofiju. Novo kulturno stanje i učenja prirodnog prava stvorit će ideje francuske revolucije. Novi ekonomski i socijalni odnosi, mase slobodnih pojedinaca u gradu stvorit će od revolucionarnih ideja djelo, revoluciju.

Ali ma kako da je protestantska Njemačka umjela da bude netolerantna prema Vlačiću, da ga ismijava, da ga progoni, ostaje uza sve to nepobitna činjenica, da je Vlačić trideset godina proveo u toj Njemačkoj kao buntovnik protiv cara, knezova i luteranskog oportunističkog plemstva, da se bunio protiv tiranije feudalaca, da je trideset godina prognjen, a ipak je živio u protestantskim slobodnim gradovima, pisao, izdavao knjige, diskutirao, putovao, tražio svoja prava i branio svoja uvjerenja i agitirao za njih. Reformacija je omogućila oslobođenje individualnih snaga čovjeka. Kako je taj Vlačić živio intenzivnim duhovnim životom, kako je neprestano bio u ekstazi rada, istraživanja i borbe, kako je duboko i potresno proživljavao događaje (»kosa mi se ježi«, »oganj mi je u nogama«), kako je neprestano stvarao i uza sve tragične okolnosti svoga vanjskoga života, dao maksimum onoga, što je njegova ličnost na njemačkom terenu mogla dati.

Ovo oslobođenje ličnosti u protestantskom svijetu je zadalo jak udarac katoličkom univerzalizmu. Mjesto cjeline koja je prvobitna a pojedinac postoji samo kao dio cjeline, kojoj mora da se pokorava, dolazi sada pitanje slobode, aktivnosti, prava na svojinu, jednakosti pojedinih ličnosti. Rasputavanje ličnosti i sloboda ličnosti, jednakost ljudi po prirodnom pravu, stvaraju na zapadu grandiozne historijske tvorevine: novo građansko društvo, individualističku